

Landskap: Kalmar Län

Upptecknat av: P. J. Pettersson

Härad: Gönemåra

Adress: Lillhärda Holmbyå

Socken: Willebyårda

Berättat av: Maya Walbång

Uppteckningsår: 1932

Född år 1796 i Willebyårda Gönemåra

Uppteckningen rör sig om läkare och trollmästar under flygda tider. Dät är fortsättning på Maya Walbångs sammanritiska läkaremanst även som den blottat han var begåvad med, som hon idmade uti stor omfattning för att stå sina mädsmäniska till tjänst under sin långa värk samhetstid i världen.

Till hällans förvarande under smittsamma sjukdomar som ofta var i omlapp, mera för under förfärdas tid än vad fallitt är i våra tider. Han dät lämna sig att berättla något om våra förfärdas dagliga upplevelset bland smuts chyr på alla områden, som ofta utveklade till svårnotade epede miltörande sjukdomar.

sam ofta gjorde sitt inträde i farnelyarna villhet
icke als var något förväranvärt då mänshar
na levde tillsammans med dyur och orenlighet, sinen
fick gå inne i stugan bland mänsharna, och
oren, samt äta uti de matkålar som användes på
matbordet åt medlemmarna, det gjorde sig sam
ma om dessa kårar blev dirade någon gång
på hela vi-ha, ända om de användes varje gång
man skulle äta, och under alla förhållanden var
dän seden att man skulle ha renyöring en gång
i vi-han dät var på lördagen då skulle man
maka ut all last som vin och hön hade släpt
av sig inne i stugan under vi-hans så öppiga
dagar, samt med dät hade gransitt sam
var strätt på gubett som låg där från dän ena
lördagen till dän andra, samt med all last
och orenhet man fick med sig in från fähus

UNIVERSITETET
MINNESAPPEL

ANDRE TILFÖRLITLIGT

och gärdplan under vishans lapp, efter som våra
färfäddar alldrig tog av sig trämoslypolar eller trä-
shvar då de skölle in till matbordet och därtill
svin och höns gick omkring i stugan dagligen så
han var och en gära sig en föreställning om ren-
ligheten som kunde komma i fråga bland mä-
niskorna uti dessa bestådar där icke ens fanns
ett fönster att öppna på något rum, ty dät
var icke alls gångbart på den tiden, på lördagen
var renjöringens stora dag då lag man till
bröst och skäpel för att få ut undan vad svin
och höns släpt av sig inne i stugan under den
gångna vishan, samt där smaka som männi-
skorna hade fört med sig in under samma
tid, då man fått bort dät som löst var slog
man öfver golven med vatten och besade
med gransvisha, och för öfrigt skritade med-

MINORE TILLFÖRLITLIGT

järnspada till man fick väck dät mästa av
 all dän laot som blivett faste på golvett under
 dän förflutna vis man så torrade man äftar
 med villmossa och strödde på dät sedvanliga
 grannisett. ja nu lochte dät lite friskt under
 sändagen utav dät färsta grannisett, man föl-
 gande dag var dät samma förhållande med dän
 hrava fjälliga lochten utav snön och hånsträcke
 i lag med den synliga och farsiga ardanstning
 som uppstod uti dät som där mäniskaerna skäl-
 le ligga under nättarna. här sät härsen på
 gästtängarna uppe vid takett nunt om dän
 öppne vräpisen, medan grisarna hade knipett
 under de väggfasta sängarna och där tillbrachte
 sin nattliga vila under de långa vinternättarna.
 medan hund och matt säv trygt hos mäni-
 skaerna uti sängarna och stäpte av sig inne i rammett.

Småland, S. Måre, Vinsefjärda, 3599
Uppf. 1932. av P. G. Pettersson

Ber. Kaija Wallberg.
f. 1896 i Vinsefjärda, Göttemåla

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

dän orandhet som rädde uti förfädernas bestä-
dar var otänkbart under de flygga tidar, varfär
dät o hia uppstod många farliga o h smettasamma
syndammar beland våra förfäder, som hays
wallberg hade att hämpa mot under sin tid, man
han hade alltid goda råd o h medesinor till
hans, för att bemöta sådana syndammar öv-
erlemnade han medesinor it varje farhely för
en ringa pänning som man skall laga en viss
dosa utav varje morgon på fastande mage,
dät var ju icke några dyrbara saker mår
välgörande, dät var en tillrättning utav tyär-
vatten, pepir, ättika, prösa, döl av skräp, som
vågar på ekeläven på gamla char, libetich vat-
ten, malört, o h bräuin, denna sammansättnin-
en kokades till samman, o h sloys på lemnus,
o h tillsätts med koftättat tyärnde träproppar

av denna sammansättning skulle man dricka
 en yamfru varje morgon under sitt dagliga och
 friska tillstånd. Månde man sig något kastig
 skulle man taga en yamfru även för hvällen
 då man gick till sängs. denna medecin är bra
 för att motarbeta många slags febertypusdammor
 män var i första hand avsedd till ett vapen e-
 mot malarer och narvfeber, män är bra till att
 mota en stor del andra sjukdammor med på grund
 av att den innehåller icke några skadliga äm-
 nen för de inre organen utan tvänt en välgör-
 rande för människohälsan, med ingivning
 av denna medecin, och badning med tyärvat-
 ten som är sammansatt med hämle med
 alla dess prövar uti behämpade haysa valbärg
 de allra farligaste sjukdammor, ja till och
 med den farligaste malaran, med tile sinne till uti.

ANDRE TILLFÖRLITLIGT

män för sådana faror som shalahanspeken
och dessa här i van anförda, gagnade hvar valbörj
en kraftigare medesin som utgjordes av 2 lod svar-
linat, 4 lod malörtrot, 4 lod liljekrot, 8 lod
tann enebär, för avsigt alla delarna väl torra
och sänderställa, 5 hvintin mahony, och två
yampou äkta trätyära från fusutra, dät hela
sammanbakas uti en kanna vatten och ett halv-
stop brännvin att koka under ständig omrö-
ring under en halv timma, låta dät svalna
och avila dät som tappa ned i bruns, dätta
var en stark och välförande medesin mot
smittasamma sjukdommar och fick tagas
50 droppar tre gånger om dagen, samt ett
varmt bad om dagen dyglik med föregående
om sjukdommen artade sig med hög feber
i matlöst riktning användes icke badet.

Skötsel vid en smettasam sjukvård.

3599

33

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

vad hvar valbärj ordinerade för skyddsmålet åt
dän som skulle värda en som låg sjuk uti en
smettasam sjukdom, dän som hade dät uppdragett
skulle tvätta sig med blaskalkvatten minst tre
gångar om dagen på händer och ansikte, och äftas
hustryska sig med rosenvatten, samt ta in en
gumpen beht brännvin "malörtbrännvin" blandadt
med några droppar myrretar två gånger dagligen
eller morgan och kväll, och ofta gurgla sig i kalnen
med starkt malörtavkok blandadt med ätisvissit,
samt ofta råka en pipa blandning lima delar av
malört, kamli, och raseblad, inne i sjukrummet
män icke övar dän sjuk, då ett sådant smitta-
samt dödsfall inträffade kallades hvar valbärj
till att taga hand om dän döde, för att vidtaga
de seomanier som han ansåg vara nödvändiga
för att hindra smittans spridning bland medlemmarna.

där döda kroppen inträffades grundligt med hvar
halmvatten tillsatt i först enris och ibland som var
asnah och sammanblandades till ett varmed likneth
tvättades. i mor och näsa hölles några droppa utav
asinikbrännvin. likhjärtlen rökades med färs malört
och gammalt fröslitet bäddar eller skabattisar som
brändes i spisen med stängt pytt och lyfta där
var där där döde skulle stå lik, efter begrav-
ningen rökade brasa på samma sätt i vagn som
i stugan samt alla där befintliga klädesplagg och
skodon, golven i stugan renyades där gängen med
starkt saltvatten blandadt med hvarhalm och
enbar, en sammansättning till stark tillagadd
lut endast för detta ändamål, som han själv
hallade för smittadöden, d. v. s. att tillintetgöra
där smitta som möjligen kunde hålla sig för-
dolat uti de gamla smuttiga golven i stugan. —

alla de gästar som var inbjudna till en sådan sk.
smittasam begravning. fick icke göra inträde uti
liksammeth för än de genomgätt de sedvanliga ser-
monierna. som var att tvätta sig om händer och ansik-
te uti dät förskrifvna vattne. bladmaltblandning-
gen. samt taga in en ymfom beskt brännvin med
några droppar opiumvatten uti. för att på dät sätt
motverka smetta under begravningen. vid alla
sådana tillfällen var dät Thaysa välbehågsam. fick
ärotaga hela ansvaret. villkret han och hans hustru
med största enärgi och noggrannhet inom de trach-
tar där han var bänd och antitodd. han hätt sig
alldrig ifrån där han kunde göra nytta för sina
medmänniskor. han var pliktrogen och noggrann
och på samma gång sträng. mäd att härnär ordi-
nansor och befallningar till dät yttersta skulle
efterföljas. då dät var fråga om allvariga sjukdomsfall.

Landskap: Hallmar Län

Härad: Sönermäne

Socken: Vissefjärda

Uppteckningsår: 1932

Upptecknat av: P. J. Rutterman

Adress: Lillhärda Halmsjö

Berättat av: Kasper Wallbåge

Född år 1796 i vissefjärda gayemåla

Uppteckningen rör sig om kasper wallbåges olika beakt.

Under våra förfäders tid fanns det mycket mät och syn-
liga vägen till som var i omlapp så väl under dagen
som natten, och så fanns det också människor som var
mycket utträtta för att bli anslutna och pligade utav
sådana oerhålliga vardagar som man icke kunde undgå
att komma till deras väg, och fälden blev att man
blev väldigt sjuk ut på marken mitt under sitt
arbete, eller ut på vägen under sina resor eller
gående färdar även till närmaste gård eller stuga,
männ ännu för detta fanns motfärd för dem som
hänvände sig till kasper som var uti besittning
av förärfäders värd, konst och vetenskap om allt.

ANDRE TILLFÖRLITLIGT

för sådana människor som var besvärade av sådana
asynliga ordar till att plåga sig, var ett brännvinsbad
då enda skyddsmiddel. Det skulle vara ett brännande
bad man skulle ställas öfver, det skulle väshållas
lågmedel, ett halvt op brännvin, tre mittlökar,
och ett mindre människokärl hämtat från kyrkogården
så slog man två hanner vatten uti en panna, satte
blåskibben med brännvinet och där övriga innehåll
där uti vattenpannan som icke fick vara så full
att det ran in i brännvinet, ett därtill passande lock
lades öfver brännvinskoben, uti lock ett par tre hyl
där sprittligen flammade upp härövar ställes på
sonen i följande som fick sitta däröfver till brännvinet
var uttänat påsonen skulle vara helt naken med
ett labran öfver sig och pannan som skulle fögas
mycket tätt mörkt vidröra kroppen, jensom där
inga som uppstod från det varma vattinet och påsonade sig -

LUNDS UNIVERSITETS
BOKSAMMÅNSARKIV

MINRE TILLFÖRLITLIGT

med dän brennande sprittågan skulle dänna av
 lounning slå fast i huden som skulle och tårna
 in för än kläderna tog upp, dätta skyddsmiddel
 varade under ett år, så att icke några onda andar,
 gaster, spöken, troll, syv eller skuggor hade icke
 någon makt över honom under dänna tid var
 kätt man befro sig under sig under nätter eller
 dagar, då tiden var förfallen måste man förnya
 sin fred med ett dagligt bad i frän is, för att
 undslippa dänna pinande varelter, dänna spökliga
 inträffa endast för sådana människor som hade
 gjort ett lönligt mord som icke brannett i dagen
 män måste befräddas för dän som skulle vänt
 ställa på det, om dät skulle göra sin isöftade
 värman, braya var dän enda som hade dän
 dän förmågan på dänna traktar, män han för
 räddde ingen ryärningsman med vet och ulla. —

dätta var mycket behagligt under flydda tidar
med kvenliga saltreichsilvarbad med opiumdroppar
uti. han fick besöka ganska ofta av sådana damar
som efter något samlag icke var säkra på sin ställ-
ning. Dessa besökte då knäpa för att få böja sig ett
kraftigt saltbad, som hade ställa blodamfläkt
uti sin följa värmsamt, han tillätte ett sådant bad
med vissa mannar, vatten, salt, opium, och kvisksilvar,
som sattes öfver elden och kokades. Stötkades ned på
golvett, och gjorde i ordning sittbatsen, där plase-
rades buinnar öfver dän heta ångan, så att endast
de bara händelarna blev angripna dörutar, han
sattes uti bred ställning öfver dät heta vattne och
täcktes omhvirv noga så att ångan kunde göra sin
värman långt upp i livmodern, för att tillintetgöra
dät obehäliga och ställa blodett uti rörelse. Buinnar
skulle sitta öfver dät inande värlätt en timmas tid i sträcke,

ME
MORE
TILLFÖRLITLIGT

Minbad 1 h. 3599
narvörslappning.

40

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15

sidana had förtags för sidana mäniskar som för
släppl. sina narvar senom förmy. mett lättsenne
mäd lät tärh bränett och inträffade för harlar
som härigenom vart förtlappade och utmärklade
och härigenom blivett släa. uti både senne och
förändga till skäta sin egen anvärdnad utan
andras gälp och bistånd. Hvid sidana fall har
minbad en onderlig värman, lät är ett lätt och
behyglt had sark upplivar närsystemett och
sätter åter senne och tärh förändga ater i stark
fickthyan ger blodett en bräftig perhulanynna
och uppaviglar sennett till glädye och frimodig-
het och har en förändarlig värman på en gan-
sha kort tid. där mäst. modetälne och för-
fallne återvinnar sin nigar och sina forna
kraftar efter fäm i så sidana behandlingar
som tar högst be. nishar i ansvär, me ett had vortredye
dag.

man begagnade ett vin som man på den tiden be-
nämde för senvin "rugeven" dät lade man stäl uti
smärre bitar som fick ligga däruti för sitt ändamål
till man behövde använda dät utan tidpkestäm-
melse. vi beadrning skulle man endast värma dät
till skudning. och så varmt man tälde dät in
gnida hela kroppen, samt indröda den svage
uti ett linnebad, och en felt eller hanning äran.
på, så fick den svage svettas ut, dätta upprepa-
des som föreshovell är, här äran, vila var är
faderlig samt med kraftig föda en tid framåt
almbark soppa kokad i mjölk och avsladd
skulle drickas till narvförstärkning och ör-
sättning till den förlöst som uppkommen var
genom lättrenhet. med denna behandling
var man full återställd på en ganska kort
tid och nya krafter snart återvannas.

INDRE TILFÖRLITLIGT

Myrblead för närrvalan: ⁴²vanlig närrvaldam

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17

en människa som var närrval som ofta händar
bland mänskligheten att man känner sig lednen
är rädd och stöddsen, man vet icke varför, det är
närrvalighet. en sådan människa skall ha några
starka myrblead, som har där väskan att närr-
svagheten helt försvinner, och sätts nytt liv och
nya krafter med gott humör, och till alla delar
ny utvecklingsförmåga med sundare förnuft
och god enärge, man sätter ett högt smalt mar på
myrbladen och beströer botten med sahar
som myrarna tycker mycket om, här samlas my-
rarna sig i stora mängder, så ärofär man my-
rarna uti en tät fjäse och knyter till, man lägger
ned myrpäsen uti en pann vatten som får ha
ha under en timma, varoftas det avsilas, och in-
gnidas hela kroppen härmed så ofta det hinna
att tacha in i huden, man kallar härmed på samma-

på samma sätt vartredye dag under tre veckor
den närsvage för ligga hela tiden i varma blån-
dar uti avskilt rum under behandlingstiden, dät
är att värma att blodet värms stället så varmt dät
han tålar, dät är ettan som skall söka sig in i
personen och göra sin insats på hela närsvyste-
met och helt omvända dän till kraftiga och stadiga
så att rädsla och slapphet helt försvinner, och nytt
kam är, samt kraftig och hård enärki framträdar
patienten hämnar sig sämnig och trött under be-
den som även han övergå till svimningar, då
dät visar sig ger man patienten en matchad lik-
stichbrännin så försvinner svimningsanfallet
genast, ettan är att höra närsvyste met
med, och därigenom, säger dät dän svage som
under tiden gärna vill säga, varför man lär
under tiden hålla ett varmt äga över dän närsvage. —

MINORE TILLFÖRLITLIGT

sådant förskrammar även i våra dagar, men kallas
valkärns metod att bota sådant fers nu icke mera
till, händes metod att bota sådan värk var gaa-
sha änhet, man endast repade en stor mängd
med färskt byråhlöv man indränkte med värk-
rentet, den skulle vara gott varm då man släp-
te över den i ordningställda bädden där den
värkbeutne skulle ligga, bädden bestod helt
utan färskt byråhlöv som var indränkt på be-
skrivett sätt, och var tillrett uti ett mycket stort
linnelakan, den värkplagne skulle ligga helt
naken uti detta förhållande lön med det stora laka-
net väl omhändertadt öfver på lönvet. runt hela kropp-
pen, med varma fötter öfver på, med denna lön-
behandling drogs den reumatiska värken ur kroppen
på ganska kort tid, då lönvet togs till änsatt
dett med nyrepatt och färskt sådant.

Drankled för 1 h vanlig torrvärk.

45

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

20

dät finnes även i våra tider människor som är be-
käftade med sådan värk som hållar sig på ett och
samma ställe mån endast uti ledarna och i vanliga
fall knäledarna, våra förfäder kallade dät för
torrvärk, emedan dät knärrade uti ledarna när
man rödde på armar eller ben varhelt värken
hade slagit sig fast, dän värken var våra förfä-
der mycket rädda för, ty fick man icke bot för
dän i god tid blev de angripna ledarna stela
änna och slutligen fullkomligt styva, man fick
många valhär, dät om haad i god tid gjorde han
snart slut på dät onä, med vanlig brännvins-
drank blandad uti vitmaltn, som gjordes till ty och
gröt och bredes på linneklappar och lades om på de
angripna ledarna med gardinduk näst huden, med
dätta anslog kunde man vara i rörelse och göra lätta sysslor
utan hinder, på en månads tid var man fullt återställd och
knärrvärken borta.

fär dån som hade sina arbeten förlagda till skogarna, så var man alltid försidda med skogs-
ätyrda för att inte bli bedragen och lurade av skogs-
lutan, som gärna ville ha mer de kvarlar att göra
som hade sina arbeten lupt inne uti skogarna
säsom hjälning och som mycket försäkra under
våra förfäders tid, och efter som man icke kunde
hålla skogsmannen igen, och skogarna höra ifrån sin
egen hustru eller en annan väl kläd och ättad
kvinnas som man höll av, och på grund härav så
viste man icke om det var skogsmannen eller en
egen hustru som man och gjorde sina besök hos
dån som hade sitt arbete uti skogen, ty hon kon-
de föreställa sig uti skogsmannen så dan som
vilke kvinna som helst, och skogsmannen viste
på förhand hur dan dån kvinnan såg ut som
höll utav, och uti samma utseende förtrodde skogsmannen

Småland
S. more
Missesjörda 1798

3599 1798 av P.G. Rottman 49
Den av Rina Malbäck
född 1796 Missesjörda

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

22

till att smyda sig mot detta besökte man haysa
valkåry för att få sig ett i be kryddad, eller krydd-
bad, härtill använde han nio sortar utom vattne
kvändel, viddrönn, isopp, härruell, temyan, bymin,
aloe, och mätar, samt kvicksilvret, detta kokades
tillsammans uti en stäpp panna avsilades och
äter dändes in, varvid badet vidtog övriga hela
kroppen som efter badet fick torka in uti
huden, ett sådant bad skulle smyda för smag-
nans tillkomst under en månad var ält
man måste förnya detsamma, och under denna
tid hållt smagningen borta, och vad detta bad
i övrigt hade för värkan för kroppen är värt
att bedöma, man däm som undergått detta för-
trallande badet har under sin livstid berättat
att detta bad hade någon enastående egenskap
med till att sätta honom i bratt och sundhet i kroppen.

22

fravelkad som färdam uti enstaka fall.⁴⁸

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

23

dessa bod färdam endast för kvinnor och företags
endast vid sådana fall som inträffade för någon
olycklig hustru som hade fått det illa ställt genom
ett samlag under närmaste tiden, detta var dock
för många verkligt en maktlösa behandling,
männ genom gråt och bön om hjälp uti sin be-
svärhet lät han vid ett och annat tillfälle övar
tala sig, och gäpte från nödställda falliga flä-
kan ifrån vad han genom bättnen hade för-
varat sig, han måste då taga till sin lilla slanna
och genomgå de ipse handdelarna, på grund
av att han hade ett medlidande sätt och sinne för
alla människor, när han gjorde detta uti alla
yttersta nödfall genom medlidande övar en fat-
tig tjänstefriga som på detta sätt hade genom en
sådan olycklig händelse förlorat hela sin framtid
ty en sådan kvinna blev värdefull för alltid på den tiden,

ANDRE TILLFÖRLITLIGT

Maya lagade till sin soavel tillrättning med hvith
 skvar och värkställde dät fadliga bädett uti hie-
 modern som inom några minutar måste avlämnas
 och däråttar rengöras, som skedd med en uppsut-
 ning utav trefaliamsvatten blandadt med nildrop-
 par, dessa nildroppar var framställda utav nil-
 här, vilka nu benämnas för "dyebär", varåttar
 han vidtog en iderlätning i vänstra handen
 mellan hättingen och tillhögret eller dän ider som
 går fram där intill, så var påståföddirningen
 värkställd om dän icke var uti för singt skedd
 framskridett, datta varit ju mat lag dät vifte
 hon ganska väl, män för dän medhänsla hon
 bytt för sina merkonäniskvar och under alla för
 hättingen för sådana fattiga plikhar gjorde han
 dät för en gång shall och måhända två och så,
 dock med starka strafftal äro sig,

jämlebad för däm som fått exempel⁵⁰

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

25

ett sådant bad skulle väskställas med brannen
het häftig öfvel. man skulle helt inbädda dän
spritt i vattna hela kroppen i sådant brannen
het öfvel uti en säng utan några sängkläder
endast pålla sängen med sådant spellning och
sedan helt begäva dän angripne därefter en-
last ansiktelst fick vara blott och frött från
spellningen. för att hålla vaxe ombragt ordent-
ligt vaxt uti dät längsta. ämsade man med
vid brasan igenom hettade förhinspällar som
lades öfver dän angripne och spellningen. man
skulle hålla på med dätta bad under tre dygn
i ett ström. så var dät berättat att exempel
var utdragen från kroppen om dät sköttes
efter händes ordinasjon. dät var också ett så-
kamt medel för dän som ville igenomgå dänna mur
och underasta sig den medan som tillställe undertiden. —

INDRE TILLFÖRLITLIGT

då nu detta födelsebad var avslutat var man
färdig med det kärliga och välgörande enbadet
som skulle tagas så varmt som järas kunde, det
var så enlån man lagade till utav hachatt
färskt enris som skulle kokas i rent vatten
det skulle kokas en timma varäftar det avila-
des blandades upp med rent vatten till lagom
starkt, och varmes åter nydanade, blandade på
något vildrosdroppar och tog det däräftar i
bruk, däräftar badades hela kroppen grundligt
med rent gänt vatten, och insmorde hela kropp-
pen med kinnrogsolja blandadt med svavel-
sten som var fint pulveriseradt detta täppte till
alla porar för att under tre dygn döda alla sjuk-
liga och smadliga bakterier i kroppen, så bada-
des det så med ren vatten, så var all fara för
exemen återburet för alltid övervunnen. —

Ben- och armbrott har alltid förekommit.
 Vid sådana tillfällen var hvarja valbåry god att
 tillhålla, künnes metod till att spilla sådana brott
 gick till på följande sätt och var allt beqäm vört,
 dät första han vidtog vid ett sådant fall var
 att laga till ordäntligt vasmad för dän skadade
 lemnen med rent vatten och såpa samt sten-
 sötrat som sedan sildes ifrån efter hönningen
 mäd dätta bad uppmukades såväl muskelar, senor
 som huden, och efter badett ingrudes dät skadade för-
 remalett med starkt kamfastbrännert, till att
 färkendera värk och svulnadd så insmordes huden
 med salt smör eller annat fettämne, dän nu brot-
 telt var väl sammanfogatt lindades berett, armen
 med en linneduk som var indränkert yti dät
 starka kamfastbrännert, di därtill foormade
 och avsidola föryupade byärh spjälarna lades dit
 ett tält varv runt arm som vörades med en tan-

tyglinda, så lades om dät hela en därtill passlig
hel granbark som man fläddde av från en gran
ute i skogen, så blev dät sammanpräsnig med
en stark röläddare som övar hela förbandet som
icke fick rublast på tre vickar, då hon lade om
ett nytt förband som fick ligga om till brottelt
var sammanläkt, som hade ta både längre
och kortare tid i anspråk, dätta beordade mäst
på äldre och dän skadade.

katningar och vickningar var en lek sak för hån-
ne att kusch och härligt återställa uti sitt fall
skick såväl på människor som djur, samt med
omslag med hamfartbränningsduk den ena tim-
man, och kalla omslag med vattenlagd duk
dukar följande timma, med sådan skiftning
till svalts och värme var helt borta som brukade
taga tre i fyra dagar i anspråk.

MINDRE
TILFÖRSLIGT

de hemliga behandlingsmetoderna,

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

29

Lämnad behandling som förut nämnt är påsett
av hvarje vellefärdig med stor och motvillig tvil
och försigtighet, "på en svänksam fast förhållning",
med sådana kvinnor, som härstammade ut
av sk. bättre stånd, med hedersord och de pengar
samlas som ärbjudes hvarja så föll han ofta till
fäga för sådana noblesse drottningar och uppfölde
drottningarna med denna behandlingsmetod som
stod värd till beakt. då fastställt var något
efter tiden förmodade, det var med åberö-
ning i vissa ådrar samt i instichning på de
plattor i kroppen med brist silvar. Gam hade
behandling med hänsynen och blodamlopp, samt
konstruktiv om förhållande hur de
själva skulle behandla sig efter samlag, även
fick denna tillhandla sig de materialer som var
bämpliga till detta ändamål, och utan risk för sitt

egitt liv, dät var sådana saker som kaysa själv
tillnärnade för dätta ändamålet, dock icke de sköty
kannas som måste följa, vilka han anskaffade
från andra håll. Men preparatett som skulle
användas här för tillagades utav hannes egna hän-
der, utav de växter han samlade in under sam-
martiden och som var lämpliga för dätta änd-
amål, dät var i huvudsak dän sm. villvallmon
som våra färfäder kallade apiron, "apiamrosl".
däs frö är ganska giftigt och man väntar jämföras
med ächten apion dät dät blev behandlat efter
färfädernas metod, med dän tillsats av andra
växter som kaysa valkört var väl inbegripen
uti, och tjänstgjorde som fortärfärdsvinningsme-
del, villkett han överlemnade uti både bok och
vät lärer till däm som antitade hanne däram, samt de
tillhörigheter som måste vara med till dätta lantiga företag.

På grund av att hysa valbörj var till dät alloa
 yttre förtroget med hvarandra uti sin omgiv-
 ning, efter som han var deras mäst pålitliga be-
 svärare, och icke skoldad eller examenerad, ty
 dessa skoldade bevaras som vara påtaliga un-
 der våra färfärlas tid, och många förtalningar
 voro de, som icke hade någon tid, man be-
 gagnade sig utav privata gamla och hufvudsakade
 och själsliga gammal, och bland datta var han
 så valbörj den mäst anförtrordad och anlitad
 på vida brettar, hvarnes visdom och praktisk
 var stor uti så väl datta som alla andra företag
 för människans kroppsliga gälf, och efter som han
 uti datta fack var väl behållnerad, och hade
 reda på hvarnans alla hänsaker, och vad en
 hvarna behöfde för sorts behandling vid ett pågående
 tillstånd för att fördriva dät tillade fastnätt hos däm

som hade fallit offer för lättsinne och för dän
 skall blivett till skam för sin omgivning, så blev
 han ofta anlitad om hjälp vid sådana tillfällen, om
 att hjälpa dem ifrån denna skam som var farans-
 väckande under våra förfäders tid, och på grund
 utav sin stora visdom och frachtin uti dät fysa-
 lögiska ämnet, vågade han sig till att vid ensta-
 ka tillfällen uti största tyktthet räcka dem en
 hjälpsom hand, som alltså mer behöfades för hänner
 han ville skydda dem för dät olyckliga bestraff-
 ningen och dän skam som härmed följde för dän
 kvinna som födde barn utom äktenskapet
 dät vart en ganska hårt för en sådan kvinna
 att undergå hån och bespottelse uti sina när-
 maste och för äroigt hela församlingen under
 ett helt år efter påskdagen och vara ringare
 achtad av människorna, än dät allra sämsta dyer.

ANDRE TILLFÖRLITLIGT

dät var ingalunda trevligt av vara tvingad till
att infinna sig i hyrha varje sändad och intaga
sin plats framme i mästt jären däst till avridol
och placerad pall. till en isvårdning av hela församlingen, samt prästens primen helar om dän
arona brattingen sam sat däst till bespottelse och
varära framför församlingen med sitt läsa
här hängande ned längs äfter ryggen, och dän
röda vänstra knäbånen till ett ti men om dän
olyckliga hviennans olyckhet och dygt fallen
färmedning framför alla andra människor.
och för dän skold fars dät ett medlidande uti
haya vullång som han icke hade motstå dät
dät gäldde att gäpa en sådan olycklig hvienna
ifran denna stora skam och färmedning, än dock
dät stödde mot de gällande lagar, så tog han
lära risk på sitt eget ansvar som han bar för sig själv.

ACC. N:R. 3599.

39

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

34

Landskap: Upptecknat av: *P. G. Rutterman*
 Härad: Adress: *Halmsjö*
 Socken: Berättat av:
 Uppteckningsår: *1932* Född år i

Uppteckningen rör sig om haysa vultbärs, som alla trollmanster
 att haysa vultbärs gagemåla, var uti en omfattande
 besittning uti en övernaturlig förmåga även på
 detta område. Det han första vi sådana tillfällen
 där icke någon annan trollman när han de uppträda
 såsom gälfande vid en del mystiska tillfällen då
 människor eller dyer på för dolt sätt blivit ska-
 dade livsfarligt eller till döds, även som då när
 några dyrbara saker blivit brotstulna, ty
 att tyvevisst var under stort andarp under vä-
 ra förfäders tid det var lagen läken, men då
 det icke fanns någon tillräcklig som kunde be-
 lägga denna frågan och bara låt till sidant.

Skriv endast på denna sida!

MINDRE TILLFÖRLITLIGT

resultat som lände till någon upplysning, då hän-
vände man sig till kungsa valbåren för att få gitan
läst, då fick man alltiet till svar, för sådana ärenden
är jag icke till. män kom till mig i morgon skall
du få läsning för din änshän, han hade all icke nå-
got intresse för den hantlen, män vad gör man icke
för att tyäna pengar, och för dälla sträddade även han
uti sin fattigdom, då tillfälliga ärendanden kom
hänne till handa, han drog sig för den hantlen, ty
den var ofta fäknippad med sådana omständig-
heter att han nästan slappnade uti sitt kamör uti nat-
tens typta mörkar var kanner egna ord, ty det var
ingen vanlig försan han i ländam skulle tala
med under den mörka midnattstimmän, som
skulle förklara hänne rim järningsmannen var
och hur han skulle framvisa den skäldige, samt
hur han för hänne skulle framträda uti påfallig mälto.

MINDRE TILFÖRLITLIGT

när då dän såhände honom hande han och fram-
visa dän sköldiges ansikte uti en glasflaska färd
med vatten, dän sköldige blev här igårhänd utav
dän såhände, som genast underhandlade med kysse
vatten, vad åtgärd man skulle vidtaga med dän
bratslige, han förslog alltid att icke göra dän sköld-
ige någon skada till liv eller lem, men att sträffa
kannan eller hänner med att uti skvad att skicka
uti såvande tillstånd bära hem och återställa dät
stulna godset, med förbud att icke någon fick
tilltala honom unde dät han avlemnade tyv-
godset, för ty då hande inträffa en större olycks-
händelse att han eller han vid uppvaknandet
hande falla omkull och dö utav förbränne-
på dän timma på dagnett som kysse bestämde
inför sig berätteligen på platsen och avlemnade
dät stulna godset på samma plats där han tillgripett dät, —

vid släne fördälda brott ville man att han
skulle med sin sount slå ögon ut där eller slå bein
och ramar av där skäldige, män dat gick han in
te ut med ja, att skada sina wädmäniskor till
liv och lem dat var hane motlydande, dat
fins nag där som uti sin skamhärtighet gör
dat, blev swarett, wän jag skall lägga ner där
bratlingen så han kan få tid till att bekväma
sitt brott för myndigheterna, och förs än att
han har gjort dat skall han inte komma från
sängen dat man jag liva eder wäd all häkerhet,
ja så blev dat ok, dat hände även att mayse
blev kallad till sidana som han själv hade
lagt ned på en sädan ryksäng, män där
hände han intet uträtta, män han sade där
spuke wafär han lig där, och befalde han om
till att hänvända sig till prästen och bekväma

sitt brott så skulle han sedan åter komma på
benen igen, och efter som att prästen på den tiden
skulle låta sådana svärstade brott vänligt och
icke låta det komma till myndigheternas kännedom
så kan man för gatt att tillhålla prästen och av-
lägga ett fullständigt anhållande och uppriktig
bekännelse, var det så att prästen då levade
brottlingen förlätelse för sitt brott, vilket
prästen på den tiden kunde läsa, där som
på detta sätt förbrutet sig, alltså var brottet av
prästen förlåtet, både hans valbäre brottlingen
från sin sjukbädd, men tillade prästen till
honom sin förlåtelse, hade den nyss aldrig
läst från sin sjukäng, alltså blev det där för
acklåtarna fullständiga bekännelsen som band
den arme brottlingen i sängen till sin dödsdag
utan att finna förlåtelse för sitt begångna brott.

jag som nedskrivett är ett vittne på heder och samvett
med sanning och trovärdighet av vad jag anticknar
efter som jag under mina bandam är här fått min
första uppfattning utav haysa vällärd, då jag un-
der de senare åren av min bandamtid var hän-
nes hjälpseda med insamling utav alla sorters
vårdtar under sammartiderna som skulle använ-
das till medicinska ändamål, och var jag där-
ende som var betrodd till att vara händes närma-
ste uppsattare och följa händes på alla sina besök
och vara närvarande vid alla behandlingar han
företog under tiden jag var under händes skydd
och omvårdnad, när så kom vårdets dag att även
jag ville ut i världen och se mig om villkull
skeddde mot haysas vilja, ty händes mening var
att jag hade skola blifvett. händes äfträdare på området
när jag hade inget last förtill, nu tänkar jag på det flydda,
Skriv endast på denna sida!